

STOFBEHANDLING I DANMARK GENNEM 25 ÅR

Fra 90'erne frem til i dag har stofbehandling i Danmark undergået meget store forandringer. Center for Rusmiddelforskning har fulgt disse på tæt hold, bl.a. i forhold til monitorering af behandling og måling af effekt (1,2).

AF MADS UFFE PEDERSEN

Én af de største ændringer i stofbehandling inden for de seneste 25 år indtraf i 1996, hvor 15 amter overtog ansvaret for den offentlige stofbehandling i Danmark. Før den tid havde kommunerne haft det økonomiske ansvar, og behandlingen fandt sted hos privatpraktiserende læger, hos enkelte kommunale ambulante behandlingscentre i de større byer og ikke mindst på private døgninstitutioner.

Netop døgnbehandling blev indgående diskuteret i disse år. Ikke mindst blev Minnesota-behandlingen og de mere konfronterende og afstraffende metoder stærkt kritiseret. Socialministeriet besluttede derfor at bevilge et ikke ringe beløb (dengang) til en evaluering af dansk døgnbehandling af stofbrugere. Opgaven gik til Center for Rusmiddelforskning (CRF), og det var den opgave, jeg blev ansat til at varetage i 1996. At jeg havde stukket hovedet ind i løvens hule, var jeg lykkeligt uvidende om på dette tidspunkt. Evalueringen ramte bl.a. lige ind i debatten om stoffrihed kontra medicinsk behandling. Jeg giver sociallæge Peter Ege ret i hans vise ord fra 1998: "... En klog mand ville forsøge at holde sig udenfor denne debat, ..." (3).

CRF's evaluering af døgnbehandling i Danmark resulterede i en række rapporter, som bl.a. viste, at omkring 40 procent af stofbrugere på landets døgninstitutioner havde været stoffri i mindst én måned op til interviewet et år efter udskrivning. I betragtning af at 95 procent af

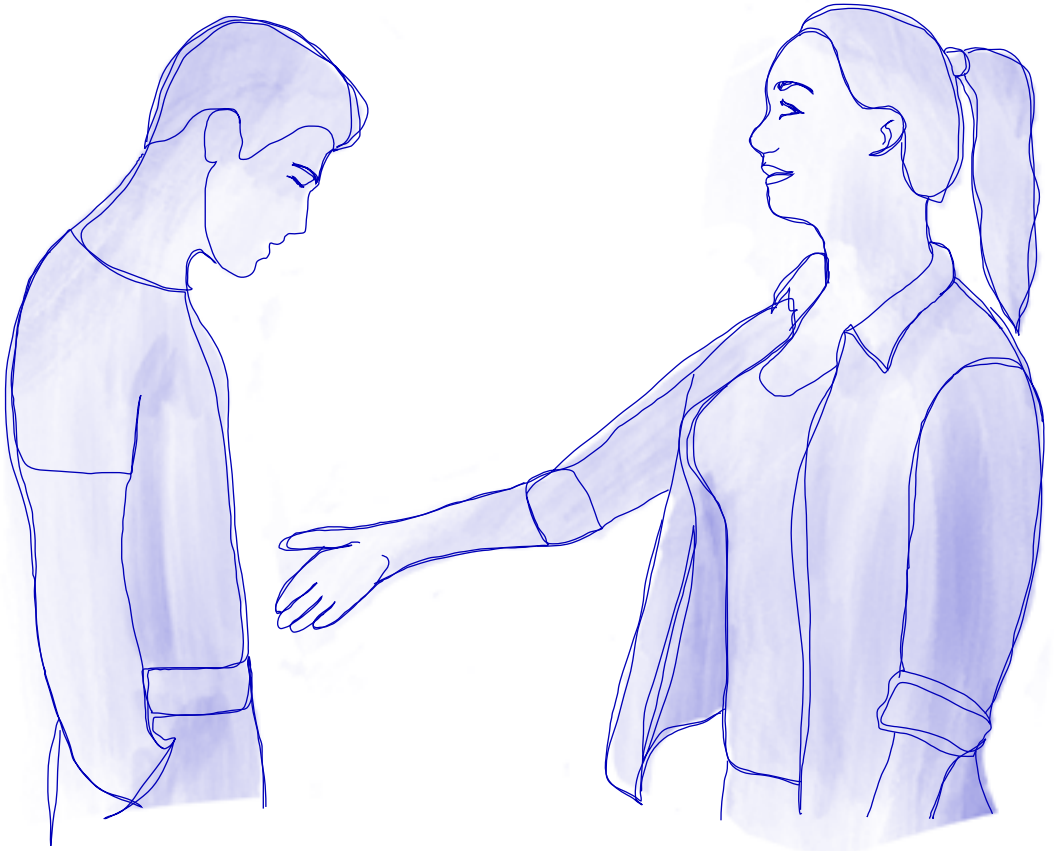
de interviewede var eller havde været opioid-afhængige, må resultatet bestemt betragtes som tilfredsstillende. Også i en 2019-målestok (4,5). Evalueringen af døgnbehandling blev efterfulgt af to store CRF-projekter: a) DanRIS (Dansk Registrerings og Informations-System) og b) Metadon-projektet.

DanRIS

Med DanRIS-projektet har vi frem til i dag bl.a. kunnet dokumentere, hvordan målgruppen for døgnbehandling har ændret sig fra i 1997 at udgøre over 90 procent opioid-afhængige til 52 procent i 2016. Dertil kommer, at sammenlignet med 1997 havde næsten dobbelt så mange behandlere i 2007-8 en socialfaglig uddannelse. På trods af at behandlerne i dag er langt bedre kvalificerede, end de var i 1997, er døgnbehandling i dag stærkt truet. Antallet af henviste er således efter kommunalreformen støt faldet fra 1419 borgere i 2008 til 573 i 2016 (6). Forklaringen er antagelig både kommunale prioriteringer, prisen på døgnbehandling og den ændrede målgruppe.

Metadon-projektet

Metadon-projektet bestod af to delundersøgelser, og resultaterne blev publiceret bl.a. i 2005. Først blev metadon-brugernes psykiske, fysiske og sociale belastning undersøgt, lige før de påbegyndte metadon-behandling, og gentaget igen 1½ år efter. Vi fandt her en massiv reduktion i stof- og kriminalitetsaktiviteter hos

metadon-brugerne (fx fra 21 dage til 3 dage med brug af heroin sidste måned). Til gengæld fandt vi ingen reduktion i psykiske, fysiske eller sociale problemer. Dernæst blev det undersøgt, hvorvidt en udvidet psykosocial indsats havde effekt sammenlignet med standardbehandling. Den udvidede psykosociale støtte betød bl.a. færre metadon-brugere til hver behandler, mere brug af støtte-kontakt-person, flere samtaler, at der var et værested tilknyttet behandlingen og en stor grad af brugerinddragelse. Disse brugere reducerede også deres stof- og kriminalitetsaktiviteter massivt, men i modsætning til brugere i standardbehandling reduceredes også deres psykiske og sociale problemer samtidig (7,8).

Lægeordineret heroin og behandlingsgaranti

00'erne var præget af diskussioner om muligheden for behandling med lægeordineret heroin. Også her var der stærke følelser på spil. De faglige diskussioner startede ganske vist helt tilbage i 90'erne, men det var dog først i 2008, at behandling med lægeordineret heroin blev en realitet i Danmark. Dette godt hjulpet på vej af undersøgelser fra Schweiz og Holland, som CRF lavede en dansk sammenfatning af (9), og af den kendsgerning, at ikke alle opioid-afhængige havde gavn af metadonbehandling, hvilket Metadon-projektet tydeligt havde vist.

Midten af 00'erne var også kendetegnet ved indførelsen af behandlingsgarantier. Retten til at modtage gratis stofbehandling senest 14 dage efter anmodning blev indført i 2003. I 2007 blev behandlingsgarantien udvidet til også at omfatte stofbehandling i fængslerne. Endelig blev behandlingsgarantien senere i 2015 udvidet til også at omfatte lægelig stofbehandling (substitutionsbehandling og anden medicinsk behandling) efter sundhedsloven. Selvom behandlingsgarantierne ikke altid er blevet overholdt, har de alligevel resulteret i massive reduktioner i ventetider.

Kommunalreformen

1. januar 2007 indtraf den anden store forandring i dansk stofbehandling inden for de seneste 25 år. Fra at amterne siden 1996 havde ansvaret for stofbehandling, blev denne nu placeret hos 98 kommuner. En væsentlig ændring, der blev forstærket af kommunalreformen, bør nævnes: I 2006 angav omkring 45 % af indskrevne stofbrugere, at opioider var deres hovedstof. Det faldt dramatisk til omkring 17 % i 2016. Den modsatrettede tendens så vi for cannabis som hovedstof. Fra at det i 2006 var godt 20 %, der havde cannabis som hovedstof, steg dette til 62 % i 2016. Det var ikke kun stofforbruget, der forandrede sig. Fx steg andelen af unge, der udgjorde indskrevne i stofbehandling, fra 25 % (2006) til 45 % (2016).

Ændringer i CRF's fokus

På grund af de store forandringer hos brugere, skete der også ændringer i CRF's fokus. De senere år har vi i højere grad end tidligere haft fokus på behandling af unge. Med 'Metode-programmet' fandt vi, at 50 procent af de unge fra den gruppe, der blev behandlet efter den såkaldte MOVE-metode, havde størst gavn af programmet og havde været stoffri i mindst én måned ni måneder efter programmets afslutning (47 procent 21 måneder efter udskrivning) (9). I denne undersøgelse blev brugen af gavekort som motivation for de unges deltagelse i stofbehandling for første gang undersøgt i Danmark. Selvom der var ret ophedede diskussioner, så er det i dag svært at finde andet end positive konsekvenser ved brugen af gavekort. Og således er det jo ved at være længe siden, at stofbehandling har været udsat for en stor forandring – hele 12 år. Det kan ikke blive ved med at gå. Og det gør det nok heller ikke.

Referencer

- (1) Pedersen, M.U., Hesse, M., Bloomfield, K. Abstinence-orientated residential rehabilitation of opioid users in Denmark: do changes in national treatment policies affect treatment outcome? *Scandinavian Journal of Public Health*. 2011;39(6): 582-589.
- (2) Pedersen, M.U., Hesse, M., Thylstrup, B. Research in substance abuse treatment: Contributions by the Centre for Alcohol and Drug Research. *Drugs: Education, Prevention and Policy*. 2013;20(6): 435-442.
- (3) Jensen, B., Jourdan, M. Forebyggelse, smagsdommere og gensynets glæde. STOF nr. 4. 1998
- (4) Pedersen, M.U. Stoffri døgntilrettelse 1997 til 2007. Center for Rusmiddelforskning, Århus Universitet. 2009.
- (5) Pedersen, M.U. Stofmisbrugere efter døgntilrettelse: Delrapport 5. Center for Rusmiddelforskning, Århus Universitet. 1999.W
- (6) Pedersen, M.U., Pedersen, M.M., Villumsen, S. DARRIS 2007-STOF. 2008.
- (7) Pedersen M.U. Heroin-afhængige i metadonbehandling. Den medicinske og psykosociale indsats. Center for Rusmiddelforskning, Århus Universitet. 2005.
- (8) Asmussen, V., Kolind, T. Udvidet psykosocial indsats i metadonbehandling: Resultater fra en kvalitativ evaluering af fire metadonforsøgsprojekter. Center for Rusmiddelforskning; 2005.
- (9) Pedersen, M.U. Behandling med lægeordineret heroin kombineret med metadon: Det hollandske eksperiment i en dansk sammenhæng. Center for Rusmiddelforskning, Århus Universitet. 2002.
- (10) Pedersen, M.U. MOVE. 21 måneder efter indskrivning. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet. 2018.